

Ole Gold, Banernes biler, 116 s., ill., J-bog 2023, ISBN-13: 9788797077252

Udover det skinnnebårne materiel har de danske jernbaner også rådet over et utal af biler af enhver slags. *Banernes biler* er en oversigt nogle af de vejrbårne køretøjer, som har suppleret jernbanetransporten og som har været anvendt som tjenestebiler til service og vedligeholdelsesopgaver.

Som Jørgen Burchardt i 2016 kortlagde i sit imponerende trebindsværk om landstransportens historie i Danmark, *Gods på vej*, var der to tekniske landvindinger, som skulle spille sammen, førend lastbilerne kunne blive en konkurrent til godsbanerne: Den ene var kvaliteten af vejnettet, den anden var kvaliteten af lastvognsdækkene. De tidligste lastvognstransporter foregik til langt op i 1920'erne med massive dæk på enten brosten, grusveje eller tjærede sten, hvilket i sig selv gjorde længere transporter umulige.

Og selv med udviklingen af de kraftige ballondæk til lastvogne var det danske vejnet langt op i 1950'erne dårligt skikket til at klare tunge køretøjer. I 1960'erne kan man stadig se tøbrudsskader på større veje, som fik lastbiler til at synke i til navene.

Med de mindre lastvogne gik det lettere. De tidlige nedlæggelser af småbaner fik privatbanerne og lokale vognmænd til at tilbyde godstransport pr. lastvogn. Allerede fra slutningen af 1920'erne havde Det Østjællandske Jernbaneselskab godsruiter med bil, og i 1937 var der omkring 500 fragtruter i hele landet, hvoraf de 12 blev drevet af privatbaner. DSB drev ikke selv nogen på dette tidspunkt. Fra 1949 begyndte DSB at befordre stykgods fra mindre til større stationer uden om jernbanenettet for dels at spare tid, dels for at afkorte togenes ophold på stationerne. Den stigende godsmængde på vejene efter anden verdenskrig gjorde DSB's fragtbiler til en meget synlig del af det danske trafikbillede op til salget i 2000, da Danske Fragt-mænd overtog virksomheden. Til større transporter var det også muligt at få leveret en jernbanevogn via en vognbjørn. En service der forsvandt i løbet af 1990'erne i takt med, at lastvognene nu havde en størrelse, så omladning mellem jernbanevogn og lastvogn ikke var rentabelt.

Når man bladrer igennem bogen, er der flere bilmærker, som er gennemgående. I efterkrigstiden er det ikke

overraskende, at britiske mærker er dominerende, som det også var tilfældet inden for personbiler. Hovedsagelig var det det britiske GM-mærke Bedford, som i årtier trak det tunge læs blandt mindre lastvogne. De mange fotos af Bedfords TK-model må bringe minder til de fleste bilinteresserede over 50, som husker den fra trafikken, hvor den var kendt for en karakteristisk fløjten. Til den tungere trafik anvendtes de svære lastvogne fra Austin, Volvo og MAN. Senere kom de tyske mærker til, og de nyere køretøjer er hovedsageligt fra MAN, VW, Mercedes-Benz og Ford.

Af mere specielle køretøjer ser man en Chevrolet Impala fra 1960, som var generaldirektørens tjenestevogn.

Bogen har som anført karakter af et katalog, og kriterierne for udvælgelse har været at "vise mangfoldigheden i banernes landevejskøretøjer" og om muligt vise fotos fra hele landet. Begge kriterier lever bogen op til.

Det hedder lige ud, at "Vognlister og systematiske opstillinger kommer man til at kigge langt efter". Egentlige baggrundshistorier får man ikke mange af. Der er en enkelt beretning fra en forhenværende chaufføraftløser som giver lidt kolorit. Eventuelle overvejelser over banernes valg af biler, kriterier for udvælgelse af de specifikke bilmærker, får man heller ikke. Det er sådan set også i orden, bogens karakter taget i betragtning. Det er en billedbog med fotos, som man ikke

kan opleve samlet andre steder, og vurderet ud fra den præmis, løser bogen sin opgave.

Skulle man pege på et kritikpunkt må være, at de skinnebårne biler helt mangler. Det kunne ellers være interessant at se nogle af dem, høre noget mere om deres anvendelse og hvornår, og hvorfor de egentlig forsvandt. På forskellige facebook- og netsider om jernbanehistorie kan man finde flere omtaler og billeder af skinnebilene, og det kunne være nyttigt at have dem samlet i en bog som denne. Men det kan forfatteren jo så overveje til sin næste bog.

Sammenfattende er *Banens biler* et fint billedværk til bilentusiaster med hang til hverdagsbiler og til læsere på jagt efter et nostalgisk gensyn med køretøjer fra deres ungdom eller arbejdsliv.

Martin Lindø Westergaard